

A JUS EXCLUSIVAE, AZAZ FERENC JÓZSEF „CSÁSZÁRI VÉTÓJA” AZ 1903. ÉVI KONKLÁVÉN ÉS A MAGYAR DELEGÁCIÓ ELŐTT SZABÓ MÁTYÁS

JOG.
történet

ELTE ÁJK
JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

DR. SZABÓ MÁTYÁS

EGYETEMI ADJUNKTUS

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI

EGYETEM

ÁNTK

ÁLLAM- ÉS JOGTÖRTÉNETI

TANSZÉK

SZABO.MATYAS@UNI-NKE.HU

2025. július 28.

Ferenc pápa halála okán az idei évben kiemelkedő figyelem irányul a Szentszékre, a Vatikánvárosi Államra, illetve az új pápa megválasztásának eljárására. A konklávé szigorú szabályai, a kiemelt politikai, társadalmi és médiaérdeklődés rendre felveti az egyház és a politikum viszonyát.

Nem volt ez másképp 1903 nyarán sem, amikor XIII. Leó pápa halálát követő konklávé alatt Ferenc József lengyel bíborosa Jan Puzyna Kosielsko útján emelt kifogást Mariano Rampolla személye ellen. A pusztán létezésében vitatott „jus exclusivae” (kizárás joga, Veto-recht)¹ felemlítése egybeesett Giuseppe Melchiorre Sarto bíboros megválasztásával, aki X. Piusz néven állt az egyház élére. Ferenc József beavatkozása a pápaválasztásba óriási vihart kavart, nemcsak a politikai sajtóban, de a diplomáciai és a belpolitikai szférában is. Számos cikk, tanulmány és felszólalás feszegette a kérdést, hogy Ferenc József milyen minőségében citálta a jus exclusivae-t, illetve hogy az egyáltalán jogot képez-e. Valódi jogról, szokásról, vagy egy politi-

kai kívánság pusztán kinyilvánításáról volt-e szó?

Miután Agenor Goluchowski cs. és kir. külügyminiszter külügyi expozéja is érintette az ügyet, azt az 1903. évre összehívott magyar közösgyi bizottság tárgyalni volt kénytelen. Vajon a vétójog gyakorlása a közös ügyek közé tartozott? Lehet, hogy alkotmányt sértett a külügyminiszter az expozéval? A delegáció arról is tanácskozott, hogy a vétójog az osztrák császárt illeti-e, vagy a magyar királyt is, illetve azt miként kellene szabályozni. Goluchowski határozottan foglalt állást a „jus exclusivae” létezésével: „a *habsburgi császári koronához kötött előjog létezését félreértik vagy ignorálják*”.³

Goluchowski külügyminiszter 1903. december 17-én előadott expozéja azon fel fogás ellen érvelt, miszerint „a vétójog nem egzisztál”, és csupán jogbitorlásról volna szó. A miniszter szerint a vétójog megillette a német-római császárokat (1723, 1799), majd a Habsburg-korona viselőit (1823). A jog létezésével érvelve említette annak francia (1758.) és spanyol (1730., 1830.) részről történt gyakorlását. A második kérdés arra irányult, hogy Puzyna érsek útján Ferenc József, vagyis a világi hatalom beavatkozott-e a konklávéba és mindez a kánonjog megsértése volt-e. Goluchowski szerint egy bíboros nem tehet a kánonjog ellen, így a jus exclusivae alkalmazását inkább óhaj, kívánság nyilvánításaként kell értelmezni. Végül a külügy elutasította a felvetéseket, miszerint Puzyna érsek

„szövevényesek felbujtására” a politikai konstelláció hatására cselekedett volna.

A magyar delegációnak döntenie kellett az expozé elfogadása felől. Rakovszky István szerint a külügyminiszter vétett az 1867:XII. tc. ellen, amikor a vétójog kérdését a magyar delegáció elé citálta, hiszen az az osztrák császárt illeti, ezért az Magyarországgal közös ügyet nem képezhet. Rakovszky felfogása szerint a vétójogról sem régi, sem 1867. évi törvényekben nincs szó, a magyar király csak azon jogokat gyakorolhatja, amelyeket a magyar alkotmány rá ruház.⁴

Tisza István védelmébe vette a külügyminiszter eljárását és expozéját. A miniszterelnök szerint egy olyan nagy horderejű világesemény, mint a pápai szék betöltése, az expozéból nem maradhatott ki. Tisza szerint a külképviselet közösségét a kiegyezési törvény minden vonatkozásban, minden irányban teremtette meg. Ennek értelmében a „*külügyi képviselet közös teendőt és közös dolgot képez oly ügyekben is, amelyek tartalmuknál fogva nem közösek*”, így külön az osztrák állam ügyeire nézve is. Tisza az államélet fejlődésére hivatkozott, miszerint három diplomácia létesítése (közös, osztrák, magyar) abszurdum, így az nem is alakulhatott ki.⁵

Hódossy Imre úgy vélte, hogy a vétójog a megnevezésével ellentétben „jus imperfectum”, hiszen a gyakorlása nem lenne hatással a pápaválasztás eredményére, ha a bíborosok a kizárni szándékolt jelöltet választanák meg.

Hódossy természetesnek ítélte, hogy a magyar törvények hallgatnak a vétőjogról, mert az szerinte a nemzetközi jogra tartozik és egy politikai jogot képez. Ennek gyakorlása magától értetődő, a magyar alkotmányjog sehol sem írja elő a magyar királynak jogát, hogy például a szerb trónváltás, vagy a Panama-csatorna kérdésében befolyást gyakoroljon, noha ilyen befolyás érvényesítése a magyar államnak érdekét képezné.⁶

Az Ugron-párt képviselője, Okolicsányi László szerint ha a vétőjog „jus imperfectum”, akkor azt érvényesíteni nem lehet, így azt inkább egyenesen nem létező jognak („jus non existens”) kell tartani.⁷

Wlassics Gyula szerint bár kánonjogi elismerést nem nyert, ha a franciák és a

spanyolok, de a Habsburgok is 1806 előtt és után egyaránt gyakorolták, akkor valamiféle jog létezik. Ezért ha az a fel fogás jutna érvényre, hogy a vétőjog a katolikus egyház függetlenségét sérti, azt valamennyi állammal szemben meg kellene szüntetni. Azonban, ha a vétőjog fennmarad, úgy ez a jog illesse meg a magyar apostoli királyt is. Wlassics érvelése szerint a vétőjog egy gyakorolt szokás-jog, egy szerzett kiváltság: „a mikor a római szent birodalom császára, vagy az austriai császár ezt a jogot gyakorolta, akkor ezen jog tényleges gyakorlása mögött ott állott a maga hatalmi prestige-ével, a maga nagy erkölcsi erejével a magyar apostoli király is, a kinek az egyház körül olyan jogai vannak, a milyeneket egyetlen egy monarcha sem gyakorol; mikor ezt a nagy erkölcsi prestigét oda bele

viszi, akkor tényleg, de nem jogilag, a magyar király az ő hatalmát érvényesíti.”⁸

A külügyminiszter expozéját a magyar delegáció végül elfogadta,

azonban Wlassics azt a javaslatot tette, hogy ha a vétőjog gyakorlása nem szűnne meg, akkor a jövőben a külügyminiszter mindig juttassa kifejezésre, hogy az Ausztria császára és Magyarország apostoli királya nevében gyakoroltatik.⁹ Azonban erre a gyakorlatban sosem került sor, hiszen X. Piusz pápa 1904. január 20-án kiközösítés terhe mellett tiltotta be a jus exclusivae.¹⁰

A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-4-I-40 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Program - a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Hivatkozások:

- ¹ A jus exclusivae elemzését ld.: Kérészy Zoltán: *A jus exclusivae (vétőjog) a pápaválasztásnál*. Budapest, 1904. Politzer Zsigmond és fiai. A külföldi szakirodalom összehasonlító elemzését ld. NN: A legutóbbi konklávéban fordult-e elő ekszkluzív? I. *Religio*, 1903/2. 290-291. p.; A konklávé történéseiről ld. NN: A legutóbbi konklávéban fordult-e elő ekszkluzív? II. *Religio*, 1903/2. 297-298. p.
- ² Maszák Hugó (szerk.): *A közös ügyek tárgyalására [...]* 1903. december 15-ére Bécsbe összehívott bizottság naplója. Budapest, 1904. Pesti Könyvnyomda-RT, 43. p.
- ³ Maszák 1904. 57-59. p.
- ⁴ Maszák 1904. 62-63. p.
- ⁵ Maszák 1904. 77-79. p.

⁷ HU-MNL-OL-K 579 Általános iratok, 1867-1944. K 579-Wk-1913-1915. 590-591. cs. 1749/1914. f.ü. sz.

⁸ Maszák 1904. 91. p.

⁹ Maszák 1904. 90-92. p.

¹⁰ Margittay-Mészáros Árpád: Száz éve koronázták meg XI. Piuszt, a későbbi államalapítót. *Jogtörténeti Szemle* 2022/2. 17. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Mariano Rampolla bíboros. Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Mariano_Rampolla#/media/File:Laszlo_-_Cardinal_Mariano_Rampolla.jpg
Letöltve: 2025. július 27.
2. oldal: Agenor Goluchowski közös külügyminiszter. Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Agenor_Maria_Go%C5%82ucowski#/media/F%C3%A1jl:WP_Agenor_Goluchowski_der_J%C3%BCngere.jpg
Letöltve: 2025. július 21.